

ב. הריטב"א והריא"ז נקטו להלכה, שלא כשאר הפוסקים, שאם אינן קשורות, עונבן בשבת בצורת קשר תפלין, ולובשן ומכניסן.

ה. אמר רבי אלעזר: המוצא תכלת בשוק; לשונות של צמר – פסולות, שמא צבעום שלא לשם מצוה. חוטים – כשרים. ופרשו, בשזורים ומופסקים, (כן פרשו הרמב"ם והראב"ד. ערש"ש), שאין אדם טורח בדבר אם לא היו של מצוה.

הרי"ף השמיט מימרא דרבי אלעזר. ופירש הרמב"ן לפי שפסק כרבא שאין סומכים על סברת 'אין אדם טורח...!'. וכן כתב הרמב"ם בספרו. [ציצית ב,ז. והכסף-משנה כתב שהרמב"ם בתשובה (רפ"ו חזר בו). וכן דעת הגר"א (שא,מב) להלכה. ואולם הר"ה המגיד-משנה והריטב"א נקטו להלכה כרבי אלעזר.

ואם ניכר שלמצות ציצית הם עשויים, שאין עושים דוגמתם לדברים אחרים, אפשר להקל ולהכשירם (עפ"י כף החיים כ"ז).

דף צז

קנז. א. 'קשר של תפלין' – האם כשר לעשותו עניבה?

ב. הלוקח תפלין ממי שאינו מומחה – כמה תפלין הוא צריך לבדוק כדי להחזיק את כולן בכשרות?

ד. מה דינו של המוצא תפלין בשעת הסכנה?

ה. תינוק שילדתו אמו בשדה בשבת – כיצד מכניסים אותו העירה?

ו. האם מותר להוליך חבית חוץ לתחום בשבת, על ידי מסירתה לאדם אחר?

א. רב חסדא הוכיח ממשנתנו שעניבה פסולה בתפלין. (ורבי מאיר המתיר להכניס חדשות, אפשר שסובר עניבה כשרה, או סובר שאעפ"י שפסולה, הרי זה דרך מלבוש). ואילו לאביי נדחית הראיה ואפשר שעניבה כשרה אם היא עשויה כמין 'דל"ת' כלפי חוץ.

כמה פוסקים נקטו להלכה שעניבה פסולה בתפלין, ולכן אעפ"י שאנו נוקטים לענין שבת שעניבה מותרת, המוצא בשבת תפלין שאינן קשורות, לא יענבן וילבשן, שהרי נעשות שלא כמצוותן ומשאווי הן. עפ"י או"ח שא,מב משנ"ב ושער הציון שם. והריא"ז פסק שעונבן ולובשן, ומשמע שלדעתו עניבה כשרה בתפלין. ואולם המאירי נקט, וכן הביא מרבנו משולם, שעניבה פסולה.

דין עניבה בשבת – ע' שבת קיא-קיב.

ב. אמר רב חסדא אמר רב: הלוקח תפלין ממי שאינו מומחה, בודק שתים של יד ואחת של ראש או שתים ש"ר ואחת ש"י. ולרבי שאמר בשתי פעמים נוצרת 'חזקה', דיו לבדוק אחת של-ראש ואחת של-יד (כפי ששנה רב כהנא, כפרוש הריטב"א. והמאירי כתב שלרב כהנא בודק שתים של ראש או שתים של יד. וער"ח). ודוקא בתפלין בודדות, שהמוכר לוקחן מאדם אחד, אבל בצבתים, שהדרך ליקח צבת אחד מאיש זה וצבת אחד מאיש אחר – אין צבת אחד מוחזק בשל חברו וצריך לבדוק מכל צבת וצבת כדי להחזיקו בכשרות. להלכה, כתבו הראשונים שצריך לבדוק שלש.

לכתחילה אין לקנות תפלין אלא מן המומחה. וכאן מדובר בדיעבד, שכבר קנה משאינו מומחה

או שאינו מוצא מומחה ליקח ממנו (תוס'). ויש סוברים שאף לכתחילה מותר ליקח על סמך הבדיקה שיבדוק אחר כך (עפ"י מלחמות ה' ראש השנה ט). וגם לדעת האוסרים פרשו התוס' הטעם, כי בזיון הוא לפותחן ולבדקן, או שמא יתעצל מלבדוק. ומשמע שמצד הסתמכות על חזקת הבדיקה אין לאסור לכתחלה. וע' בשו"ת משכנות יעקב יו"ד ב; שבט הלוי ח"ה פה.

ג. המוצא תפלין רבים, צבתים (= זוגות תפלין מקושרים) או כריכות (= הרבה תפלין מקושרים יחדיו), כל שאילו מכניסן זוג זוג (ולרבן גמליאל – שתיים שתיים) ואינן כלות עד שקיעת החמה, אינו מכניסן בשבת אלא מחשיך עליהן ושומרן במקומן ומביאן בצאת השבת.

ד. המוצא תפלין בשעת הסכנה – אם התפלין נתונים בסכנת בזיון וגם מסוכן לאדם להחשיך שם, כגון שיש שם לסטים נכרים, ויש שם תפלין הרבה – מוליך את כולן כאחד פחות פחות מד' אמות, כלומר עומד לפרוש בתוך כל ד' אמות. רבי שמעון אומר: נותנן לחברו וחברו לחברו, (ולא ילך אדם אחד פחות פחות מד"א, שמא יצעד יותר בלא משים), עד שמגיע לחצר החיצונה שבעיר. אין שם חברים, מתיר רבי שמעון להביאן פחות פחות מד' אמות (תוס'). ואם אין סכנה לתפלין אלא סכנת האדם בלבד כשיישאר שם, כגון בלסטים ישראל – מכסן (שלא יהיו מתבזין) והולך לו (כן מבואר מגרסה ראשונה המובאת ברש"י). ואם מדובר בסכנת המלכות שגזרה שלא להניח תפלין – לא יביאן כלל אלא מכסן והולך לו, בין מעט בין צבתים רבים.

ה. תינוק שילדתו אמו בשדה – לרבי שמעון, מעבירים אותו מיד אחד ליד חברו ומחברו לחברו, כך שאף אחד אינו מעבירו ד' אמות. ואפילו הם מאה וקשה לו הטלטול מיד ליד. ולפי תנא קמא עדיף שיביאנו אדם אחד פחות פחות מד' אמות, ולא יביאוהו על ידי הרבה בני אדם, (שקשה הדבר לתינוק, וגם משום פרסום הענין, ויש חלול השם בעיני עמי הארץ השומעים, שסוברים שיש חילול שבת. ר"ן). א. מדובר בכגון שאפשר לטפל בו בשדה כל מה שצריך, אלא שאויר השדה קשה לו וצריכים להביאו לעיר. ריטב"א. וע' בירושלמי ובגאון יעקב. ב. הראב"ד והרמב"ן כתבו (עפ"י הרי"ף) שאין הלכה כרבי שמעון. ובשלחן-ערוך (שא"מ) מובאות שתי האפשרויות, פחות פחות מד"א או מסירה מחבר לחבר. ובבאר-הגולה כתב שפסק כרבי שמעון, ולפי"ז אם יש שם אנשים, יש ליתן אחד לשני דוקא.

ו. רבי יהודה אומר: נותן אדם חבית לחברו וחברו לחברו אפילו חוץ לתחום. וחכמים אוסרים. מבואר בגמרא שהכל מודים שכלים קונים שביתה כרגלי בעליהם, וכאן מדובר כשהחבית קנתה שביתה והמים שבתוכם לא קנו שביתה, כגון שנתמלאו מן הנהר בשבת, וסובר רבי יהודה שהחבית טפלה למים ולכך מותר להוציאה חוץ לתחום. וחכמים חולקים. (כן פרש רבה). ורב יוסף סובר שלא התיר רבי יהודה אלא בשיירה החונה בחוץ, שאין לה מים ואנוסים ומצטערים (ריטב"א) הם (הלכך התירו כשהמים לא קנו שביתה. עפ"י רש"י. והרש"ש פירש שהתירו בשיירה בכל אופן, גם כשהמים קנו שביתה). ואילו אביי חולק וסובר שבשיירה מותר אפילו החבית וגם המים קנו שביתה, וכאן מדובר שלא בשיירה ורבי יהודה מתיר הואיל והמים לא קנו שביתה, כאמור. רב אשי פרש מחלוקתם בחבית ומים של הפקר, שאינם קונים שביתה. וחכמים האוסרים היינו רבי יוחנן בן גוריי שאמר חפצי הפקר קונים שביתה.

לפתותו, דוקא כשלא זכה בהם אדם בהגבהתו, (כגון שלא נתכוין לזכות אלא במה ששותה הוא או אחרים), כי אם זכה בו, אסור להוליך המים חוץ לתחומו.
[בתחילה פרש ריש לקיש בשם לוי סבא שמדובר במשנה על העברת המים שבחבית ללא החבית, שמערן מחבית לחבית. ודחו זאת, כי גם רבי יהודה אינו מתיר להוליך חוץ לתחום את המים שקנו שביתה. רק במים הבלועים בעיסה מתיר רבי יהודה לפי שאין בהם ממש].

מהרי"ף משמע שאין הלכה כרבי יהודה. ופרש הרמב"ן ועוד, לפי שאין מוסרים מחבר לחבר, דאוּשָׁא מלתא. והרו"ה השיג וכתב שהלכה כרבי יהודה (לפי אוקימתא דרב אשי), כי חפצי הפקר אין קונים שביתה. ומשמע שסובר להתיר להעביר מחברו לחברו גם לדבר הרשות (וכן משמע פשוט לשון הרמב"ם – שבת יב, יז). ואולם יש אומרים שגם רבי יהודה לא התיר אלא במקום הדחק, כגון לצמא (כ"כ רבנו יהונתן ועוד. וע' ראב"ד שם. וכן פסק בתשב"ץ ח"ב נ. וב'גאון יעקב' כתב כן גם בדעת הרמב"ם. ובתוס' כאן משמע שרבי יהודה מתיר בכל אופן. ערש"ש). וי"א שלא התיר רבי יהודה אלא במים, שכל אחד שותה בעצמו ומעביר הלאה, נמצא שכל אחד מושיט לחברו לצרכו ולא להעביר החפץ הלאה (עפ"י הנצי"ב).

ולאוקימתא של רבה ורב יוסף – כתב הרא"ש: פשוט שהלכה כחכמים האוסרים להעביר החבית, גם אם המים לא קנו שביתה. ומשמע מדבריו שאפילו ביום טוב שאין אסור הוצאה, אסור משום תחומין. וכן פסק הרי"א ז"ל. וכן נקט החזו"ן – איש (קיב, ג). שהכלי אינו בטל למה שבתוכו. ואילו הריטב"א כתב שביום טוב שאין אסור הוצאה, הלכה כרבי יהודה ומותר להעביר החבית חוץ לתחום, אם המים לא קנו שביתה, אבל בשבת אסור להעביר משום מלאכת הוצאה דאוּשָׁא מלתא. (וכן מבואר מדברי המאירי, אלא שבמקום הדחק או מצוה, כגון בתינוק או בהצלת תפלין, נקט שמותר).
בשיירה – הלכה כאב"י שאפילו החבית והמים קנו שביתה – מעבירים אותם מאדם לאדם (רי"א ז"ל).

דף צח

א. היה קורא בספר מגולל, על האסקופה או על הגג, ונפתח הספר ונתגלגל לרשות הרבים – מה יעשה?
ב. האם מותר להפך יריעת ספר תורה על פניה, כדי להגן על הכתב מפני האבק? האם מותר לזרוק כתבי הקדש ממקום למקום?

ג. זיו הבולט מן הכותל, האם מותר להשתמש בו ולהעביר חפצים מחלון הבית אליו וממנו לחלון?

א. היה קורא בספר על האסקופה שהיא רשות היחיד, (גבוהה י' ורחבה ד'), ונתגלגל הספר לכיוון רשות הרבים ועדיין הוא אוֹחוּז בקצהו; אם לא הגיע לתוך עשרה טפחים מקרקע רשות הרבים – גוללו אצלו. משהגיע לעשרה טפחים – אם הכותל זקוף והיריעה תלויה באויר, אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא כמלא מחט – גוללו אצלו. היה הכותל משופע (ויש סוברים, רק כאשר הרבים מכתפים עליו), או שנח על הארץ – לא יגללנו אצלו, גזרו חכמים שמא יפול כולו מידו ויביאנו מרשות הרבים אליו – אלא הופכו על הכתב כדי שלא יהא מוטל בבזיון. רבי שמעון אומר: אפילו בארץ גוללו אצלו, שאין לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש.

א. לרבי עקיבא שאמר 'קלוטה' (ברשות) כמי שהונחה דמי', אפילו הוא באויר דינו כנח, אם הוא תוך עשרה לקרקע. עפ"י תוס'. אך יש אומרים שלא אמר רבי עקיבא 'קלוטה' כמי שהונחה' בשאינו רוצה שינוח שם. ע' אבני נזר או"ח רמג – בדעת הרשב"א.